

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 14., vydané v septembri 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Pohorie Čergov. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translatológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj

IČO: 57728038, Bajkalská 12B, 080 01 Prešov, Slovensko

v spolupráci s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s r. o.

SOCIÁLNE DOPADY EKONOMICKEJ MIGRÁCIE NA RODINY

SOCIAL IMPACTS OF ECONOMIC MIGRATION ON FAMILIES

Stanislava Hunyadiová, Nadežda Kráľová¹, Jakub Grančay²

Stanislava Hunyadiová pôsobí ako docentka na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Vo svojom výskume sa venuje predovšetkým supervízii. Nadežda Kráľová je absolventkou Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Vo svojom výskume sa venuje predovšetkým migrácii. Jakub Grančay pôsobí ako interný doktorand na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Vo svojom výskume (resp. dizertačnej práci) sa venuje problematike resocializácie mužov.

Stanislava Hunyadiová is a University Professor at St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava. Her research focuses primarily on supervision. Nadežda Kráľová is a graduate of St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava. Her research focuses primarily on migration. Jakub Grančay is an internal PhD student at St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava. His research (doctoral dissertation) focuses on the resocialization of men.

Abstract

In this paper, we describe labor migration, the economic and political situation, and the growth of average wages in our country compared to other European countries. We also compare job opportunities for Slovaks at home and abroad, as well as differences in wages. We then describe the situation in a family where one member is absent due to migration for work and the impact that the parent has on the upbringing process. We examine how difficult it is to raise minor children in an effort to secure the family's economic standard by one parent. Some parents travel far from home, away from their families and loved ones, to find work. The aim is to identify the problems faced by families due to upbringing, environment, and other factors when one parent works abroad, and the impact not only on the younger generation but also on society as a whole. We will thus highlight the seriousness of the situation caused by migration in families.

Key words: migration, migrant, labor migration, impacts of migration, family

¹ Adresa pracoviska: doc. PhDr. Stanislava Hunyadiová, PhD., Mgr. Nadežda Kráľová, Ústav bl. Z. G. Mallu v Košiciach, Alžbetina 12, 040 01 Košice

E-mail: hunyadiova@vssvalzbety.sk, ninuska.nada@gmail.com

² Adresa pracoviska: Mgr. Jakub Grančay, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o., Palackého 1, P. O. Box 104, 810 00 Bratislava

E-mail: navrat540@gmail.com

Abstrakt

V príspevku sa venujeme pracovnej migrácii, ekonomickej a politickej situácii, ako aj vývoju priemerných miezd na Slovensku v porovnaní s inými európskymi krajinami. Porovnáваме pracovné príležitosti a mzdové podmienky doma a v zahraničí. Pozornosť sústreďujeme na rodiny, v ktorých jeden z rodičov pracuje v zahraničí, a na dôsledky jeho neprítomnosti pre výchovu detí a fungovanie rodiny. Skúmame náročnosť zabezpečovania ekonomického štandardu rodiny jedným rodičom a vplyv pracovnej migrácie na deti, rodinné vzťahy i spoločnosť. Cieľom je identifikovať problémy, s ktorými sa rodiny stretávajú v dôsledku migrácie za prácou, a poukázať na závažnosť sociálnych dôsledkov tohto fenoménu.

Kľúčové slová: migrácia, migrant, pracovná migrácia, dôsledky migrácie, rodina

Úvod

„Blaho ľudskej spoločnosti a cirkvi spočíva v dobrej výchove mládeže.“ Giovanni Bosco Medzikultúrna sociálna práca vznikla ako reakcia na globalizáciu, migráciu a multikultúrne spoločnosti. V posledných 20 rokoch sa z okrajovej témy stala kľúčovou disciplínou v sociálnej práci – napríklad v Nemecku či Škandinávii sa už vyučuje ako samostatný odbor, ako odpoveď na potreby modernej spoločnosti, v ktorej sa čoraz častejšie stretávame s problematikou o fungovaní rodiny z dôvodu migrácie za prácou. O tom, ako sa vyvíja, ako to bude vyzerat' v budúcnosti, či náhodou nezanikne pravá hodnota rodiny a nenadobudne novú formu so zmenami hodnôt a princípov rodiny, funkcií manželstva. Deti tak môžu vyrastať s názorom, podľa ktorého nepovažujú rodinu za najdôležitejšiu. To všetko sa odráža na fungovaní celej spoločnosti. Tieto nedostatky a naše skúsenosti ovplyvnili rozhodnutie pri výbere témy príspevku.

Aktuálne údaje naznačujú, že v zahraničí žije približne 390-tisíc občanov Slovenska, pričom väčšina z nich sa nachádza v európskych krajinách, najmä v Česku, Rakúsku a Nemecku. Významným faktorom migrácie naďalej zostávajú pracovné príležitosti a mzdové rozdiely medzi Slovenskom a hospodársky vyspelejšími krajinami EÚ.

Cieľom príspevku je preskúmať slabé a silné stránky rodiny, dôležitosť súčasnej rodiny v ktorej jeden z členov migruje za prácou a načrtnúť, ako sa bude rodina vyvíjať v budúcnosti a aké budú sociálne dopady na vývoj našej budúcej generácie v spoločnosti v súvislosti s migráciou. Prezentujeme rodiny, kde výchovu detí musí zvládať jeden rodič, dopad ekonomiky na rodiny.

Výskume zistenia prezentujú sociálne dopady migrácie za prácou na celú rodinu, čo sa týka vzťahov, výchovy a manželstva.

Migrácia

Podľa Medzinárodnej organizácie práce (ILO) sa počet ľudí, ktorí migrujú za prácou (medzinárodní migranti pracujúci), mierne zvýšil v rokoch tesne pred pandemiou aj počas nej (International Labour Organization, 2025).

V období COVID-19 došlo k obmedzeniam v pohybe osôb, čo spomalilo migráciu do niektorých krajín. Po uvoľnení opatrení mnohé migračné toky obnovili, v niektorých prípadoch aj s väčším tlakom v sektoroch, kde je veľký dopyt po pracovnej sile. Pandémia tiež zvýraznila problematiku práce na diaľku, čo istým spôsobom modulovalo migráciu (napr.

Ľudia, ktorí by migrovali fyzicky, sa niekde presťahovali len čiastočne; ale tento trend je viac v špecializovaných profesiách). Nastal dopyt po nízko / stredne kvalifikovanej pracovnej sile. Viaceré krajiny majú nedostatok pracovnej sily práve v odvetviach ako stavebníctvo, poľnohospodárstvo, opatrovatel'stvo, priemysel. Migranti sú častejšie zamestnávaní v takýchto odvetviach, kde je menej kvalifikácie potrebné.

Vojna na Ukrajine od roku 2022 mala rovnako veľký dopad: utečenci a osoby s dočasnou ochranou sa v mnohých európskych krajinách sa stali pracovníkmi v inej krajine. Často nastáva problém, že títo migranti nenachádzajú pracovné miesta zodpovedajúce ich kvalifikácii, alebo ju nemajú v krajine uznanú.

Zložitosť administratívnych postupov pri získavaní povolení na prácu, pri uznávaní kvalifikácii, výdavky na presťahovanie, jazykové a kultúrne bariéry sú faktory, ktoré majú vplyv na vycestovanie, odvahu, rozhodovanie.

Snahy o zjednodušenie legislatívy v niektorých krajinách, či čiastočne flexibilnejšie politiky keď sú pracovné trhy pod tlakom. V súčasnosti evidujeme spomalený rast ekonomiky, čo vplýva na narastajúcu nezamestnanosť. Prist'ahovalci sa už aj nedávnej minulosti báli vracat' do svojich krajín v obave, že by sa im nepodarilo vrátiť späť, stratili by svoju prácu a príjem. Skôr sa snažili o presťahovanie celej rodiny, predovšetkým svojej manželky a detí (Keller, 2017).

Z histórie spomenieme Saarbrückenský dohovor medzi Francúzskom a Nemeckom, kde boli po dohode zrušené kontroly na vnútorných hraniciach krajín. V roku 1985 bola na základe spolupráce podpísaná dohoda medzi štátmi Beneluxu, Francúzskom a Nemeckom o postupnom odstraňovaní kontrol známa ako *Schengen I*. Tento Schengenský priestor vznikol v Európe ako dôsledok odstraňovania bariér a voľného pohybu osôb.

Tento priestor zahŕňa nasledujúce štáty: Belgicko, Francúzsko, Luxembursko, Nemecko, Holandsko, Portugalsko, Španielsko, vrátane Kanárskych ostrovov a afrických exkláv Ceuta a Melilla od roku 1985, Taliansko a Rakúsko od roku 1997, Grécko od roku 2000, Fínsko, Švédsko a Dánsko od roku 2001, Česko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko, Slovinsko od roku 2007, Island, Nórsko, Švajčiarsko a Lichtenštajnsko aj keď nie sú členskými štátmi Európskej únie od roku 2008 (Migrácia a vnútorné veci, 2020). Medzi týmito štátmi je voľný pohyb zaručený, čo umožňuje voľne si hľadať prácu v ktorejkoľvek krajine.

Trendy v Európe / na Slovensku

K júnu 2025 pracovalo na Slovensku takmer 127 000 zahraničných pracovníkov, čo predstavuje historicky najvyšší počet zamestnaných cudzincov a nárast približne o 30 000 osôb oproti júnu 2023.

Veľká časť týchto pracovníkov pochádzala z Ukrajiny (vojnový stav), potom Srbska, Rumunska. Zameranie na nízko kvalifikovanú prácu. V Slovensku sa zaznamenalo, že cudzí pracovníci častejšie zastávajú pozície, ktoré nevyžadujú vysokú kvalifikáciu. Podiel vysoko kvalifikovaných zahraničných pracovníkov je relatívne nízky. Napr. nízky počet držiteľov modrých kariet (Blue Card) v porovnaní s inými krajinami (Spectator, 2025).

V Slovensku je veľký počet pracovných ponúk, ktoré zamestnávateľia nedokážu obsadiť. To motivuje prist'ahovalectvo pracovnej sily, hlavne z tretích krajín, aj z krajín EÚ.

Naopak Slovenskí občania tiež migrujú za prácou do zahraničia, alebo dochádzajú cez hranice stabilne, avšak s očakávanými výkyvmi (SUSR, 2025).

Niektoré regióny Slovenska (Prešovský, Banskobystrický, Žilinský) sú silnejšími zdrojmi týchto pracovníkov. Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov (SODB) 2021 žije v zahraničí na súčasnom pobyte viac ako 264-tisíc Slovákov. Z tejto skupiny je 61 % ekonomicky aktívnych, teda pracujúcich, okrem dôchodcov. Odchádzajú najmä slobodní obyvatelia – viac ako 57 % z tých, ktorí majú súčasný pobyt v zahraničí. Najviac odchádzajú ľudia so stredoškolským vzdelaním s maturitou (~ 32 %) a vysokoškoláci (Štatistický úrad, 2025). V aktuálnych zdrojoch sa počet uvádza až približne 390-tisíc občanov Slovenska, pričom väčšina z nich sa nachádza v európskych krajinách, najmä v Česku, Rakúsku a Nemecku.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame počty ľudí, ktorí sa posledné roky vrátili späť na Slovensko a ich dôvody.

Dôvod sťahovania zo zahraničia	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Zmena pracoviska	270	112	335	362	308	144	189	151
Priblíženie k pracovisku	458	379	548	432	569	291	259	230
Štúdium	94	64	99	79	84	112	75	113
Zdravotné dôvody	15	10	9	14	19	22	15	13
Sobáš	130	154	119	128	103	114	116	82
Rozvod	12	19	17	13	8	14	11	11
Bytové dôvody	157	116	209	266	245	126	247	266
Nasledovanie rodinného príslušníka	2945	2271	3663	3924	3726	2560	3970	3530
Rôzne iné	2916	2024	2687	2035	2126	1974	2134	2379

Tabuľka 1 - Dôvody sťahovania zo zahraničia
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2025

Európska migračná politika a pracovná migrácia

Migračná politika Európskej únie a Slovenska sa zameriava na riadenie migrácie tak, aby podporovala ekonomický rozvoj, sociálnu stabilitu a bezpečnosť. Jej cieľom je vytvárať podmienky pre legálnu a riadenú pracovnú mobilitu pri súčasnom zmiernení rizík, akými sú nezamestnanosť, sociálne napätie či demografické zmeny. Dôležitú úlohu zohráva aj Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), ktorá presadzuje bezpečnú, dôstojnú a organizovanú migráciu a ochranu práv migrantov.

Pracovná migrácia je významným prvkom voľného pohybu osôb v Európskej únii. Umožňuje jednotlivcom využívať pracovné príležitosti v zahraničí a zároveň prispieva k riešeniu nedostatku pracovnej sily v niektorých krajinách. Na druhej strane môže spôsobovať odliv pracovnej sily z krajín pôvodu a prinášať sociálne dopady na rodiny migrantov.

Pre porovnanie uvádzame prehľad o počte osôb legálnej migrácie zo Slovenskej republiky a do Slovenskej republiky za roky 2017 až 2023 pred Covidom 19 a po ňom.

Rok	Prist'ahovaní do SR	Vyst'ahovaní zo SR	Migračné saldo
2017	7 188	3 466	+3 722
2018	7 253	3 525	+3 728
2019	7 016	3 384	+3 632
2020	6 775	2 282	+4 493
2021	8 701	2 184	+6 517
2022	15 278	3 381	+11 897
2023	17 087	3 819	+13 268

Tabuľka 2 - Legálna migrácia v Slovenskej republike v rokoch 2017 – 2023

Zdroj: Štatistický úrad SR, *My v číslach – Zahraničné sťahovanie 2017–2023*; databáza DATAcube

Sociálne a psychologické dôsledky migrácie

Migrácia predstavuje komplexný sociálny proces, ktorý zasahuje nielen samotných migrantov, ale aj ich rodiny, komunity a širšie spoločenské prostredie. Súčasný výskum poukazuje na skutočnosť, že dôsledky migrácie nemožno redukovať výlučne na ekonomické aspekty, ale je potrebné reflektovať aj jej psychosociálne, kultúrne a rodinné dimenzie. Významným javom sú najmä tzv. transnacionálne rodiny, ktorých členovia žijú dlhodobo v rôznych krajinách a udržiavajú vzájomné vzťahy prostredníctvom informačných a komunikačných technológií (Baldassar, Merla, 2014).

Jedným z najčastejších sociálnych dôsledkov pracovnej migrácie je dlhodobé odlúčenie rodičov od detí alebo partnerov navzájom. Hoci digitálne technológie umožňujú každodenný kontakt, nedokážu plnohodnotne nahradiť osobnú blízkosť a emocionálnu podporu. Výskumy realizované v podmienkach Slovenskej republiky naznačujú, že deti rodičov pracujúcich v zahraničí môžu častejšie prežívať pocity osamelosti, neistoty a emocionálnej deprivácie, čo sa môže negatívne prejaviť v ich školskej úspešnosti, sociálnych vzťahoch a psychickej pohode (Šprocha, 2021). Dlhodobá absencia rodiča zároveň zvyšuje nároky na fungovanie rodiny a môže viesť k oslabovaniu rodinných väzieb.

Významným pozitívnym aspektom migrácie sú remitencie, teda finančné prostriedky zasielané migrantmi svojim rodinám v krajine pôvodu. Remitencie prispievajú k zvyšovaniu životnej úrovne domácností, podpore vzdelávania detí, zlepšovaniu bývania a uspokojovaniu základných životných potrieb (World Bank, 2024). Zároveň však odborná literatúra upozorňuje, že dlhodobá závislosť rodín od príjmov zo zahraničia môže vytvárať ekonomickú pasivitu a znižovať motiváciu k využívaniu lokálnych zdrojov príjmu alebo investičným aktivitám (Moravčíková, 2020). Napriek tomu zostávajú remitencie významným faktorom sociálnej stability mnohých domácností.

Migrácia súčasne ovplyvňuje rozdelenie rodinných rolí a mocenských vzťahov v rodine. V dôsledku migrácie dochádza k redefinícii tradičných rodových rolí, keď ženy často preberajú pozície hlavných žviteliek rodiny alebo naopak muži participujú vo väčšej miere na starostlivosti o domácnosť a deti. Tieto zmeny môžu podporovať rodovú rovnosť a flexibilnejšie fungovanie rodinného systému, no zároveň môžu vyvolávať konflikty, pokiaľ sú v rozpore s kultúrnymi normami a očakávaniami komunity (Kofman et al., 2018).

Osobitnú pozornosť si zasluhuje problematika kultúrnej identity migrantov a ich detí. Rodiny žijúce v zahraničí sú vystavené dvojitej výzve: úspešne sa integrovať do prijímajúcej spoločnosti a súčasne zachovať jazyk, kultúrne tradície a hodnoty krajiny pôvodu. Deti migrantov často formujú svoju identitu medzi dvoma kultúrnymi prostrediami, čo môže viesť k obohateniu osobnostného rozvoja prostredníctvom bilingvizmu a interkultúrnych kompetencií, ale aj k identitným konfliktom a pocitom nepatričnosti (Portes, Rumbaut, 2014; Berry, 2022).

Dôležitý ochranný faktor predstavujú diasporické a komunitné siete. Krajanské spolky, cirkevné organizácie, komunitné centrá a neformálne sociálne siete poskytujú migrantom emocionálnu podporu, sociálne kontakty a pomoc pri adaptácii na nové prostredie. Tieto podporné mechanizmy významne znižujú riziko sociálnej izolácie a podporujú proces integrácie do prijímajúcej spoločnosti (IOM, 2024).

Osobitné postavenie v procese zvládania dôsledkov migrácie majú sociálni pracovníci. Ich intervencie sú zamerané na podporu sociálnej integrácie migrantov, poskytovanie psychologického a sociálneho poradenstva, riešenie medzigeneračných konfliktov, posilňovanie rodičovských kompetencií počas obdobia odlúčenia a podporu rodinnej súdržnosti. Významnou súčasťou sociálnej práce je tiež prevencia sociálnej exklúzie a podpora inkluzívneho prostredia v prijímajúcich komunitách (Zábavová, 2025; IFSW, 2024). V kontexte pracovnej mobility identifikuje Lešková (2025) viaceré riziká negatívne ovplyvňujúce manželský a rodinný život. Ide predovšetkým o riziko emocionálneho odcudzenia partnerov, zhoršenie komunikácie, neochotu otvorene hovoriť o problémoch, kumuláciu stresu a emocionálneho vyčerpania či zvýšené riziko rozpadu rodiny. Tieto faktory predstavujú významné psychosociálne záťaž, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať kvalitu rodinného života a celkovú psychickú pohodu jednotlivcov.

V súčasnosti sa preto zdôrazňuje potreba systematickej podpory rodín poznačených migráciou. Zachovávanie identity, vzájomnej dôvery, solidarity a medzigeneračných vzťahov predstavuje významnú úlohu nielen pre samotné rodiny, ale aj pre odborníkov v pomáhajúcich profesiách. Sociálni pracovníci, psychológovia, pedagógovia a ďalší odborníci zohrávajú kľúčovú úlohu pri vytváraní podmienok, ktoré podporujú sociálnu súdržnosť, psychickú odolnosť a zdravé fungovanie rodín v kontexte migračných procesov (Zábavová, Bárta, 2025).

Metodika výskumu

Predkladaný výskum je zameraný na skúmanie fungovania rodín v kontexte pracovnej migrácie jedného z ich členov. Osobitná pozornosť je venovaná rodinám, v ktorých jeden z rodičov dlhodobo odchádza za prácou do zahraničia, pričom rodina dočasne nadobúda charakter neúplnej rodiny. Výskum nadväzuje na poznatky prezentované v domácich a zahraničných štúdiách zameraných na migráciu a jej dôsledky pre rodinný život (Kunák, 2018; Uherek, 2016; Collier, 2017; Šprocha, 2021).

Hlavným cieľom výskumu bolo identifikovať a analyzovať dôvody pracovnej migrácie jednotlivých členov domácnosti, najmä rodičov, a zistiť faktory, ktoré ich viedli k rozhodnutiu pracovať mimo miesta trvalého bydliska a rodinného prostredia. Súčasne sme

skúmali, aké dôsledky má dlhodobé odlúčenie na partnerské vzťahy, fungovanie domácnosti, rodičovské kompetencie a psychosociálny vývin detí.

Výskum sa zameriaval aj na spôsob zvládania každodenných povinností rodičom, ktorý zostáva v domácom prostredí, na zmeny v rodinnom fungovaní, ako aj na problémy, s ktorými sa rodiny stretávajú pri výchove detí počas obdobia odlúčenia. Získané údaje boli analyzované prostredníctvom stanovených výskumných otázok. Empirické dáta boli získané metódou pološtruktúrovaného rozhovoru.

Výskumné otázky

VO1: Ako dlho pracujú respondenti v zahraničí a aký vplyv mala pandémia COVID-19 na ich migračné rozhodnutia a pracovnú mobilitu?

VO2: Aký vplyv má finančné a platové ohodnotenie na rozhodnutie jednotlivcov migrovať za prácou do zahraničia?

VO3: Aký vplyv má pracovná migrácia jedného člena domácnosti na fungovanie rodiny, partnerské vzťahy a výchovu detí?

VO4: Po akom časovom období respondenti pociťujú oslabenie emocionálnych väzieb, odcudzenie alebo ochladnutie vzťahov s rodinnými príslušníkmi?

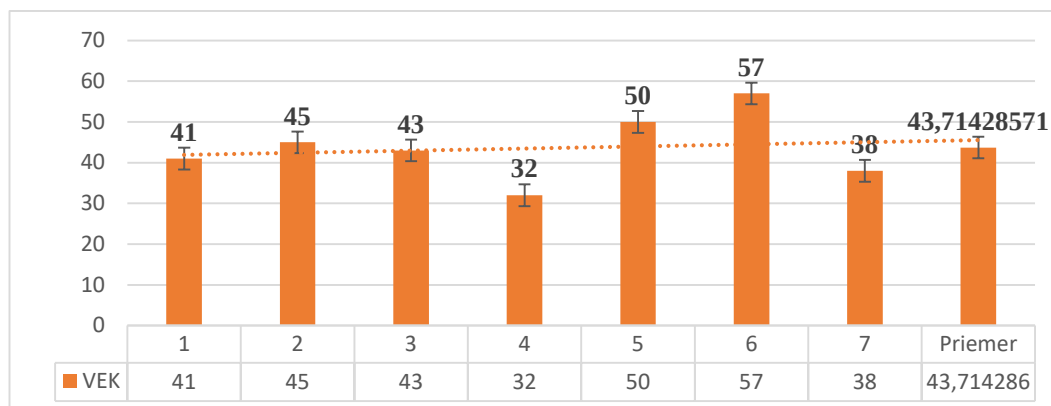
Výskumný súbor a metódy zberu dát

Výskumný súbor tvorili členovia rodín, v ktorých jeden z rodičov alebo partnerov dlhodobo pracuje v zahraničí. Participanti pochádzali z rôznych sociálnych prostredí, vykonávali rozličné profesie a pracovali v rôznych cieľových krajinách. Takto vytvorený výskumný súbor umožnil zachytiť rôznorodosť skúseností s pracovnou migráciou a jej dopadmi na rodinný život.

Výskum bol realizovaný v rámci kvalitatívnej výskumnej stratégie. Na zber údajov bol využitý pološtruktúrovaný rozhovor doplnený o pozorovanie v prirodzenom prostredí respondentov. Rozhovory prebiehali na základe vopred pripraveného súboru otázok, pričom výskumník mal možnosť flexibilne reagovať na odpovede participantov a prostredníctvom doplňujúcich otázok hlbšie preniknúť do skúmanej problematiky.

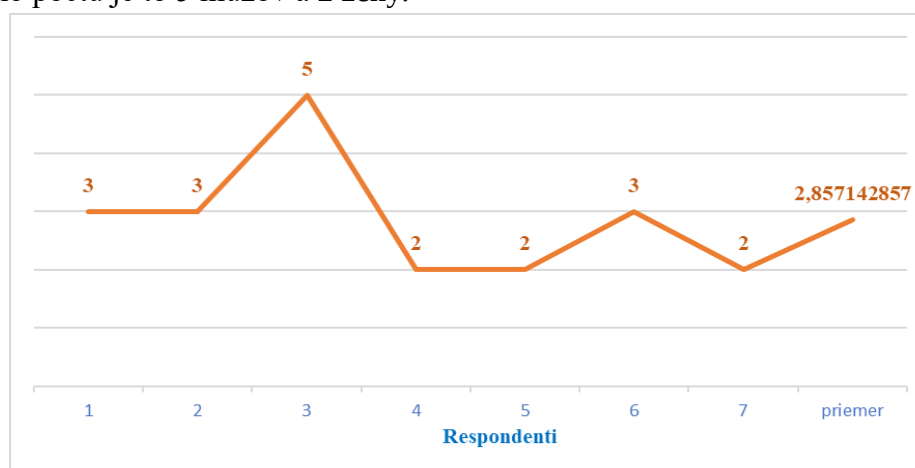
Počas rozhovorov respondenti reflektovali svoju životnú situáciu v minulosti aj v súčasnosti a vyjadrovali svoje predstavy o budúcom vývoji rodinných vzťahov. Osobitná pozornosť bola venovaná subjektívnemu prežívaniu odlúčenia, vnímaniu kvality rodinných vzťahov a hodnoteniu pozitívnych i negatívnych aspektov migrácie.

V siedmich rodinách bolo realizované aj zúčastnené pozorovanie, ktoré umožnilo sledovať správanie detí v prirodzenom domácom prostredí. Pozorovanie bolo zamerané na interakcie detí s rodičmi, prejavy správania počas hry, emocionálne reakcie a celkovú dynamiku rodinného života. Súčasne bolo nenásilnou formou monitorované fungovanie domácnosti, komunikácia medzi členmi rodiny a reakcie rodičov na každodenné situácie. Takto získané poznatky slúžili ako doplňujúci zdroj údajov a prispeli k hlbšiemu porozumeniu skúmaného fenoménu.

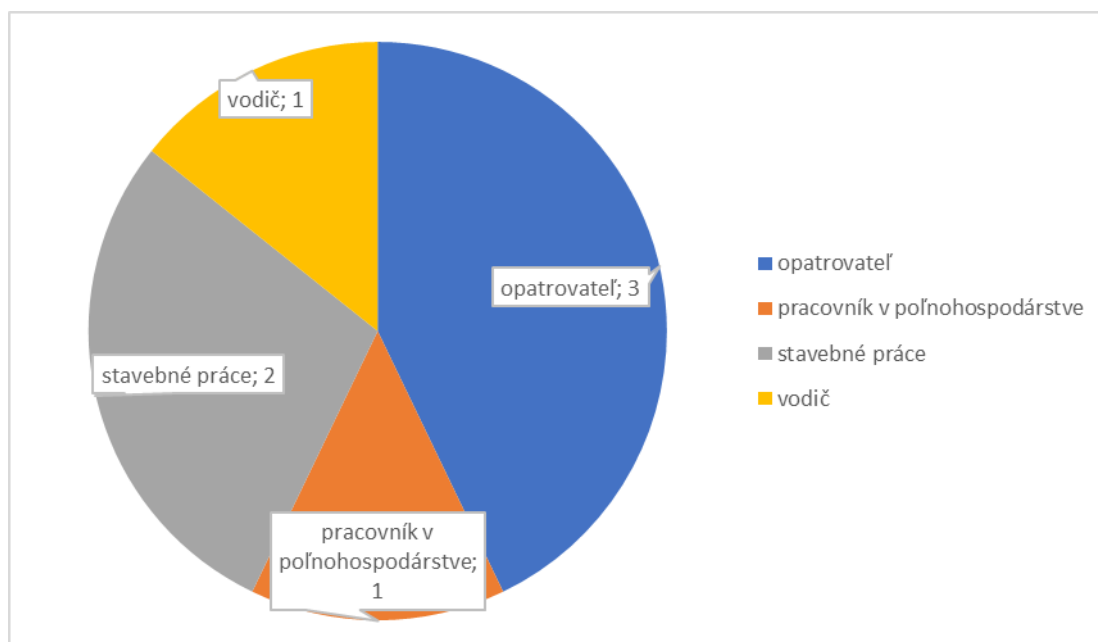
Graf 1 – Vek participantov
Zdroj: Vlastné spracovanie

Zo siedmich respondentov cestuje za prácou do zahraničia 71% mužov a 29% žien. Z celkového počtu je to 5 mužov a 2 ženy.

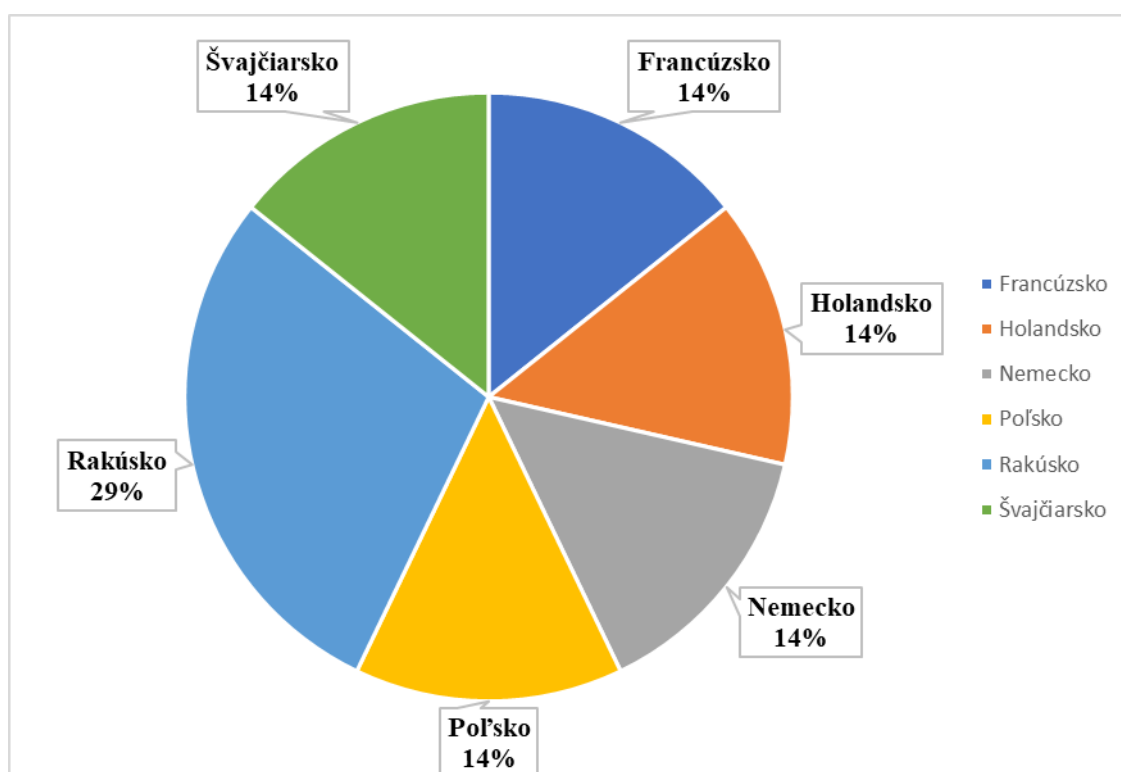
Graf 2 - Počet detí v domácnosti participantov
Zdroj: Vlastné spracovanie

Počet detí v domácnostiach je od dvoch detí až po päť detí. V troch rodinách sa nachádzajú dva deti, v troch rodinách tri deti a našla sa aj rodinka s piatimi deťmi v domácnosti. Číže priemerný počet detí v domácnosti našich respondentov nám vyšiel 2,86, čím by sme sa priklonili k trom deťom v domácnostiach na Slovensku.

Graf 3 - Povolanie participantov

Zdroj: Vlastné spracovanie

Graf č. 4 - Krajina zamestnania participantov

Zdroj: Vlastné spracovanie

Participant	Ženatý/vydatá	slobodný
1	ženatý	--
2	ženatý	--
3	ženatý	--
4	vydatá	--
5	ženatý	--
6	ženatý	--
7	vydatá	--

Tabuľka 3 - Rodinný stav participantov

Zdroj: Vlastné spracovanie

Axiálne kódovanie

Subkategória	Kódy
Ekonomické dôvody	nízke mzdy na Slovensku, finančné zabezpečenie rodiny, vyššie zárobky v zahraničí
Nezamestnanosť	strata zamestnania, nedostatok pracovných príležitostí
Profesijné dôvody	lepšie pracovné podmienky, vyslanie zamestnancom
Rodinné zabezpečenie	zabezpečenie životného štandardu, pokrytie potrieb domácnosti

Tabuľka 4 - Kategória 1: Motívy pracovnej migrácie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Ekonomická migrácia ako stratégia zabezpečenia rodiny.

Subkategória	Kódy
Turnusová práca	7/7 dní, 2 týždne, 8 týždňov
Pravidelné návraty	mesačné návraty, dvojmesačné návraty
Dlhodobá neprítomnosť	2-3 mesiace mimo domova
Čas strávený s rodinou	polovica roka doma, len 2-3 mesiace doma

Tabuľka 5 - Kategória 2: Charakter pracovnej migrácie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Pracovná migrácia vytvára cyklické odlúčenie rodiny.

Subkategória	Kódy
Vyšší príjem	2-3 násobok mzdy, výrazný mzdový rozdiel
Sociálne výhody	rodinné prídavky, dôchodkové zabezpečenie
Lepšia životná úroveň	vyššia kúpna sila, finančná stabilita
Nemožnosť dosiahnuť podobný príjem doma	absentujúce pracovné príležitosti

Tabuľka 6 - Kategória 3: Finančné benefity práce v zahraničí

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Finančný zisk prevyšuje náklady spojené s odlúčením.

Subkategória	Kódy
Odlúčenie	chýbanie partnera, strata spoločného času
Obmedzenie rodinných rolí	absencia rodiča, znížená participácia na živote rodiny
Emocionálne dôsledky	smútok, osamelosť, odcudzenie
Kompenzačné stratégie	telefonáty, videohovory, intenzívne trávenie voľného času

Tabuľka 7 - Kategória 4: Dopady migrácie na rodinný život

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Rodina znáša najvýraznejšie dôsledky pracovnej migrácie.

Subkategória	Kódy
Stabilné manželstvo	dôvera, podpora partnera
Adaptácia	zvykli sme si, akceptácia situácie
Odcudzenie	ochladnutie vzťahu, nedostatok kontaktu
Riziko rozpadu vzťahu	úvahy o rozvoze, narušené vzťahy

Tabuľka 8 - Kategória 5: Vplyv na manželstvo

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Dĺžka odlúčenia ovplyvňuje kvalitu partnerského vzťahu.

Subkategória	Kódy
Citové oslabenie vzťahu	dieťa nespoznáva rodiča, odvyknutie si
Chýbanie rodiča	smútok, túžba po rodičovi
Zachovanie vzťahu	pravidelný kontakt, moderné technológie
Kompenzačná výchova	väčšia tolerancia, „vynahrádzanie“ neprítomnosti

Tabuľka 9 - Kategória 6: Vplyv na vzťahy s deťmi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Odlúčenie oslabuje každodenný rodičovský kontakt.

Subkategória	Kódy
Dominancia jedného rodiča	matka preberá hlavnú výchovnú úlohu
Dištančná výchova	telefonáty, online komunikácia
Znížený rodičovský vplyv	absencia pri rozhodovaní
Diferencovaný vplyv podľa veku	mladšie deti reagujú citlivejšie

Tabuľka 10 - Kategória 7: Výchova detí počas migrácie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Výchova je prenesená prevažne na rodiča zostávajúceho doma.

Subkategória	Kódy
Starí rodičia	pomoc pri starostlivosti
Súrodenci a príbuzní	príležitostná pomoc
Sebestačnosť rodiny	zvládanie bez pomoci
Občasná asistencia	stráženie detí

Tabuľka 11 - Kategória 8: Podporné siete rodiny

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Pomoc širšej rodiny má podporný, nie primárny charakter.

Subkategória	Kódy
Emocionálne reakcie	plač, smútok, úzkosť
Problémy správania	nervozita, vzdor
Adaptácia na odlúčenie	postupné zvykanie si
Bez problémov	stabilné správanie detí

Tabuľka 12 - Kategória 9: Správanie a problémy detí

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Neprítomnosť rodiča môže vyvolávať emocionálne a správaním podmienené ťažkosti.

Subkategória	Kódy
Podmienенý návrat	vyšší plat, lepšia ponuka
Neochota vrátiť sa	nedostatočné mzdy
Obavy o životný štandard	strata domu, zadlženie
Finančná neistota	nemožnosť užiť rodinu

Tabuľka 13 - Kategória 10: Návrat na Slovensko

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Ekonomické podmienky Slovenska nepredstavujú dostatočnú motiváciu návratu.

Subkategória	Kódy
Obmedzenia mobility	hranice, karantény
Zvýšený stres	neistota cestovania
Ukončenie zahraničnej práce	návrat na Slovensko
Zachovanie migrácie	pokračovanie v práci napriek obmedzeniam

Tabuľka 14 - Kategória 11: Pandémia COVID-19

Zdroj: Vlastné spracovanie

Centrálny fenomén: Pandémia zvýšila náročnosť pracovnej migrácie.

Selektívne kódovanie

Jadrová kategória (Core Category)

„Pracovná migrácia ako ekonomická stratégia zabezpečenia rodiny za cenu oslabenia rodinných vzťahov a rodičovskej participácie.“

Paradigma selektívneho kódovania

Príčinné podmienky

- nízke mzdy na Slovensku,
- nemožnosť užiť rodinu,
- strata zamestnania,
- vyššie zárobky v zahraničí.

↓

Centrálny fenomén

- pracovná migrácia rodiča.

Kontext

- turnusová práca,
- dlhodobé odlúčenie,
- rozdielne profesie a krajiny zamestnania,
- potreba ekonomického zabezpečenia.

Intervenujúce podmienky

- kvalita manželského vzťahu,
- vek detí,
- podpora širšej rodiny,
- využívanie informačných technológií,
- dĺžka pracovných turnusov.

Stratégie zvládania

- pravidelné telefonáty a videohovory,
- intenzívne trávenie času počas návratov,
- prevzatie rodičovských kompetencií partnerom,
- pomoc starých rodičov.

Dôsledky

- zvýšený ekonomický štandard rodiny,
- emocionálna záťaž a odlúčenie,
- zmeny vo vzťahu rodič–dieťa,
- oslabenie partnerskej intimity,
- väčšia záťaž rodiča zostávajúceho doma,
- nízka motivácia k návratu na slovenský pracovný trh.

Výsledná teoretická veta

Výpovede participantov ukazujú, že pracovná migrácia predstavuje racionálnu ekonomickú stratégiu zabezpečenia rodiny, ktorá prináša vyšší životný štandard, avšak zároveň vedie k dlhodobému odlúčeniu, oslabeniu každodennej rodičovskej participácie a zvýšenej záťaži rodinných vzťahov.

Vyhodnotenie výskumných otázok

Výskumná otázka 1: Ak participantí pracujú v zahraničí viac ako päť rokov, trávajú po návrate s rodinou aspoň štyri mesiace ročne?

Na základe realizovaných rozhovorov možno konštatovať, že výskumná otázka sa potvrdila. Participantí zaradení do výskumnej vzorky pracovali v zahraničí v priemere viac ako päť rokov. Päť participantov vykonávalo pracovnú činnosť v zahraničí v rozpätí 5 až 12 rokov, pričom dvaja participantí mali skúsenosť s pracovnou migráciou v trvaní približne dvoch

rokov. Získané údaje naznačujú, že dlhodobá neprítomnosť v rodinnom prostredí vedie k zvýšenej snahe kompenzovať čas odlúčenia intenzívnejším trávením voľného času s rodinou po návrate domov. Priemerná dĺžka času stráveného s rodinou predstavovala približne päť mesiacov ročne, čo presahuje predpokladanú hranicu štyroch mesiacov. Výsledky zároveň poukazujú na význam rodinných vzťahov ako stabilizačného faktora pri zvládaní dôsledkov pracovnej migrácie.

Výskumná otázka 2: Ak participanti vnímajú výrazné rozdiely vo finančnom ohodnotení medzi Slovenskom a zahraničím, neplánujú sa v najbližších dvoch rokoch vrátiť na slovenský pracovný trh?

Zistenia potvrdzujú platnosť tejto výskumnej otázky. Participanti jednoznačne identifikovali finančné ohodnotenie ako jeden z rozhodujúcich faktorov ovplyvňujúcich ich pracovnú migráciu. Väčšina respondentov uviedla, že súčasná úroveň odmeňovania na Slovensku by im neumožňovala udržať životný štandard, ktorý dosahujú prostredníctvom práce v zahraničí. Až piati participanti deklarovali, že si za aktuálnych platových podmienok nevedia predstaviť návrat na slovenský pracovný trh. Len dvaja respondenti uviedli, že prípadný návrat by zásadnejšie neovplyvnil ekonomickú situáciu ich domácnosti. Možno preto konštatovať, že ekonomická motivácia zostáva významným faktorom pretrvávania pracovnej migrácie a zároveň predstavuje bariéru návratu migrantov do krajiny pôvodu.

Výskumná otázka 3: Má dlhodobá práca v zahraničí negatívny vplyv na rodinné vzťahy, manželstvo a výchovu detí?

Výsledky výskumu naznačujú, že dlhodobá pracovná migrácia má ambivalentný charakter. Na jednej strane participanti ocenili ekonomické prínosy práce v zahraničí, ktoré prispievajú k zabezpečeniu rodiny a zvyšovaniu životnej úrovne. Na druhej strane respondenti poukazovali na negatívne dôsledky vyplývajúce z dlhodobého odlúčenia od partnera a detí. Najčastejšie uvádzali oslabenie každodennej komunikácie, emocionálnu vzdialenosť, náročnosť udržiavania partnerských vzťahov a obmedzené zapájanie sa do bežného rodinného života.

Napriek uvedeným skutočnostiam nemožno hovoriť o zásadnom zlyhávaní rodičovských kompetencií. Z rozhovorov vyplynulo, že väčšina rodín si dokázala vytvoriť mechanizmy kompenzácie neprítomnosti rodiča prostredníctvom pravidelnej komunikácie a intenzívneho kontaktu počas návratov domov. Zaujímavým zistením bolo, že staršie deti zvládali neprítomnosť rodiča spravidla lepšie ako deti mladšieho školského veku, ktoré častejšie prežívali pocity smútku, neistoty a chýbajúcej blízkosti rodiča. Výskumná otázka sa preto potvrdila len čiastočne. Negatívny vplyv práce v zahraničí bol identifikovaný predovšetkým v oblasti partnerských vzťahov a emocionálneho fungovania rodiny, avšak nepreukázal sa ako jednoznačne deštruktívny pre výchovu detí.

Výskumná otázka 4: Sťažovala pandémia COVID-19 participantom pravidelné cestovanie za prácou do zahraničia?

Výskumná otázka sa jednoznačne potvrdila. Všetci participanti uviedli, že obdobie pandémie COVID-19 významne skomplikovalo ich pracovnú mobilitu. Obmedzenia prekračovania hraníc, povinné karantény, meniace sa hygienické opatrenia a neistota spojená s možnosťou návratu domov predstavovali významnú záťaž pre migrantov aj ich rodinných príslušníkov. Participanti opisovali zvýšenú psychickú záťaž, stres, časovú náročnosť cestovania a obavy o vlastné zdravie i zdravie rodiny.

Výsledky zároveň ukázali, že intenzita problémov sa líšila v závislosti od krajiny výkonu práce, dĺžky pracovných turnusov a charakteru vykonávanej profesie. Napriek postupnému ukončeniu pandemických opatrení viacerí respondenti naďalej vnímajú cestovanie za prácou ako časovo náročný a fyzicky vyčerpávajúci proces. Získané dáta potvrdzujú, že pandémia COVID-19 predstavovala významný faktor ovplyvňujúci fungovanie transnacionálnych rodín a prehlbujúci psychosociálne dôsledky pracovnej migrácie.

Celkové zhodnotenie

Výskum potvrdil, že pracovná migrácia predstavuje multidimenzionálny fenomén s výraznými ekonomickými benefitmi, ale zároveň so závažnými sociálnymi a psychologickými dôsledkami. Kľúčovým motívom pracovnej migrácie zostáva výrazne vyššie finančné ohodnotenie v zahraničí, ktoré zároveň znižuje ochotu migrantov k návratu na slovenský pracovný trh. Hoci rodiny dokážu vytvárať adaptačné stratégie na zvládanie odlúčenia, dlhodobá neprítomnosť člena domácnosti prináša zvýšené riziko oslabenia partnerských vzťahov, emocionálneho odcudzenia a záťaže pri výchove detí. Pandémia COVID-19 tieto negatívne dôsledky ešte viac zvýraznila a potvrdila zraniteľnosť rodín fungujúcich v podmienkach pracovnej migrácie. Výsledky preto poukazujú na potrebu systematickej sociálnej podpory rodín, ktoré sú dlhodobo vystavené dôsledkom pracovnej mobility.

Diskusia a záver

Migrácia patrí medzi významné sociálne procesy súčasnej spoločnosti a ovplyvňuje ekonomický, rodinný aj sociálny život jednotlivcov. V podmienkach Slovenskej republiky je pracovná migrácia dlhodobo motivovaná najmä snahou dosiahnuť vyššie finančné ohodnotenie a zabezpečiť primeranú životnú úroveň domácnosti. Súčasne sa však potvrdzuje, že migrácia prináša nielen ekonomické benefity, ale aj viaceré psychosociálne dôsledky pre migrantov a ich rodiny (IOM, 2024; World Bank, 2024).

Výskumnú vzorku tvorilo sedem participantov, z toho päť mužov a dve ženy vo veku od 32 do 57 rokov (priemerný vek 43 rokov). Priemerná dĺžka pracovnej migrácie predstavovala 6,2 roka. Participant pracovali v rôznych profesiách, najmä v opatrovatelstve, stavebníctve, doprave a poľnohospodárstve, pričom cieľovými krajinami boli najmä Rakúsko, Nemecko, Švajčiarsko, Francúzsko, Holandsko a Poľsko. Výsledky potvrdili, že hlavným motívom odchodu za prácou boli ekonomické dôvody, predovšetkým nedostatočné finančné ohodnotenie na Slovensku. Toto zistenie korešponduje s poznatkami o migrácii, podľa ktorých rozdiely v príjmoch, mzdách a pracovných príležitostiach medzi krajinou pôvodu a cieľovou krajinou predstavujú významné faktory ovplyvňujúce migračné rozhodovanie (Plotnikova – Ulceluse, 2022; Álvarez et al., 2022). Významným zistením bolo, že všetci participant vnímali prácu v zahraničí ako nástroj na udržanie alebo zlepšenie životnej úrovne rodiny. Väčšina respondentov zároveň uviedla, že sa v blízkej budúcnosti neplánuje vrátiť na slovenský pracovný trh, pokiaľ nedôjde k zlepšeniu mzdových podmienok. Tento výsledok podporujú aj aktuálne údaje, podľa ktorých je ekonomická migrácia naďalej jedným z hlavných faktorov ovplyvňujúcich mobilitu pracovnej sily v rámci Európskej únie (ISA, 2023; OECD, 2024).

Výskum zároveň poukázal na sociálne a psychologické dôsledky pracovnej migrácie. Participanti sa zhodovali v tom, že dlhodobé odlúčenie negatívne ovplyvňuje partnerské vzťahy a celkové fungovanie rodiny. Viacerí respondenti opisovali ochladnutie vzájomnej komunikácie, vznik rutiny alebo emocionálneho odstupu medzi partnermi. Tieto zistenia korešpondujú s poznatkami o transnacionálnych rodinách, ktoré poukazujú na zvýšené riziko osamelosti, emocionálneho vyčerpania a oslabenia rodinnej súdržnosti pri dlhodobej migrácii jedného z rodičov (Baldassar & Merla, 2014; Lešková, 2025).

Osobitná pozornosť bola venovaná výchove detí. Hoci väčšina participantov uviedla, že vzťahy s deťmi sa vďaka digitálnym technológiám podarilo udržať, viacerí respondenti zaznamenali výchovné problémy, najmä u mladších detí. Potvrdilo sa, že neprítomnosť rodiča predstavuje významnú záťaž pre rodinný systém a zvyšuje potrebu pomoci zo strany širšej rodiny, najmä starých rodičov. Na druhej strane sa nepreukázali závažné poruchy správania alebo nezvládnuteľné výchovné problémy. Výsledky naznačujú, že staršie deti zvládajú dlhodobú neprítomnosť rodiča adaptívnejšie než deti mladšieho školského veku, čo potvrdzujú aj dostupné výskumy realizované v oblasti migrácie a rodinných vzťahov (Šprocha, 2021; Portes & Rumbaut, 2014).

Dôležitým faktorom, ktorý výrazne ovplyvnil skúsenosti participantov, bola pandémia COVID-19. Respondenti opisovali komplikácie pri cestovaní, neistotu spojenú s prechodom hraníc, zmenami opatrení a predĺženým odlúčením od rodiny. Výsledky tak potvrdzujú, že pandémia prehĺbila už existujúce psychosociálne dôsledky pracovnej migrácie a zvýšila záťaž migrantov i ich rodinných príslušníkov (IOM, 2022).

Na základe získaných výsledkov možno konštatovať, že pracovná migrácia má výrazný ekonomický prínos pre rodiny participantov, zároveň však predstavuje významnú záťaž pre rodinné vzťahy, partnerské spolužitie a výchovu detí. Napriek identifikovaným rizikám sa ukázalo, že väčšina rodín si postupne vytvára adaptačné mechanizmy umožňujúce zvládať dôsledky odlúčenia. Výsledky výskumu preto podporujú potrebu rozvoja sociálnej podpory, poradenstva a programov zameraných na posilňovanie rodinných vzťahov v podmienkach pracovnej migrácie (Zábavová, 2025; Zábavová & Bárta, 2025).

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. PhDr. Ing. Lýdia Lešková*

Použitá literatúra

1. ÁLVAREZ, Sara – et al. 2022. The effect of labor-market differentials on interregional migration in Spain: A meta-regression analysis. In: Journal of Regional Science. 2022. DOI: 10.1111/jors.12579
2. IOM 2022. 2024. *World Migration Report 2022*. Geneva: IOM.
3. NŠTITÚT PRE STRATÉGIE A ANALÝZY (ISA). 2023. *Od roku 2017 viac ľudí na Slovensko prichádza ako odchádza*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 2023
4. JAGELČÁKOVÁ SCHIFFERDECKEROVÁ, M. 2025. *Špecifiká a potreby rodín rodičov migrujúcich za prácou. Niektoré aspekty cirkulárnej migrácie rodičov za prácou do zahraničia a potreby ich rodín*. In: HUNYADIOVÁ, S., Bujdová, N., Lešková L. 2025. Kolokvium kazuistik 2025. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n.o., s. 202. ISBN 978 – 80 – 8132 – 306 – 5 s. 75

5. KELLER, J. 2017. *Evropské rozpory ve světle migrace*. Praha: SLON. s. 224. ISBN 978-80-7419-249-4.
6. KOFMAN, E. 2018. *Family Migration as a Class Matter*. *International Migration*, 56(4), 2018 s.33–46.
7. KUNÁK, S. 2018. *Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež*. Hlohovec: Vydavateľstvo Teen Challenge. s. 145. ISBN 978-80-972464-2-6.
8. LEŠKOVÁ, L. 2009. *Mobilita pracovnej sily verzus nestabilita rodinných vzťahov*. In Migrácia – chudoba-nezamestnanosť. Košice: Katedra sociálnej práce Filozofickej fakulty UPJŠ Košice, 2009. 88 s. ISBN 978-80-970306-0-5
9. MIČKOVÁ, K., LEŠKOVÁ, L. 2025. *Pomoc k svojpomoci*. In: HUNYADIOVÁ, S., Bujdová, N., Lešková L. 2025. Kolokvium kazuistík 2025. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n.o., s. 202. ISBN 978 – 80 – 8132 – 306 – 5 s.95
10. MIGRÁCIA A VNÚTORNÉ VEČI. 2026. [online] [citované 1.9.2026]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/volny-pohyb-osob/>
11. MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike, [online] [citované 1.09.2026]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?rok-2026-1>.
12. MY V ČÍSLACH Zahraničné sťahovanie. 2025. Bratislava: Štatistický úrad Slovenskej republiky. s. 45. ISBN 978-80-8121-804-0.
13. MORAVČÍKOVÁ, H. 2020. *Sociálne dôsledky migrácie na rodinu na Slovensku*. In Sociálna práca v meniacom sa svete. Trnava: UCM. s. 77–89.
14. PLOTNIKOVA, Maria – ULCELUSE, Madalina. 2022. *Inequality as a driver of migration: A social network analysis*. In: Population, Space and Place. 2022, 28(8), e2497. DOI: 10.1002/psp.2497
15. PORTES, A., - RUMBAUT, R. G. 2014. *Immigrant America: A Portrait* (4th ed.). University of California Press.
16. ŠPROCHA, B. 2021. *Rodinné súvislosti zahraničnej migrácie zo Slovenska*. Sociológia, 53(4), s.339–364.
17. UHEREK, Z. a kolektív. 2016. *Migrace: Historie a současnost*. Prvé vydanie. Ostrava: Občanské združení PANT. s.143. ISBN 978-80-905942-9-6.
18. ZÁBAVOVÁ, S. 2025. *Supervision for working and studying Roma women and girls in Jarovnice*. In: Supervision Days 2024. VŠZa SP sv. Alžbety, n.o. in Bratislava. pp. 145
19. ZÁBAVOVÁ, S., BÁRTA, R. 2025. *Význam pastoračnej a misijnej práce v živote Rómov v rómskych komunitách na Slovensku*. In: HUNYADIOVÁ, S., Bujdová, N., Lešková L. 2025. Kolokvium kazuistík 2025. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n.o., s. 202. ISBN 978 – 80 – 8132 – 306 - 5 s.178
20. OECD, 2026. https://www.oecd.org/en/topics/migration-policies-returns-and-attracting-talent.html?utm_source=chatgpt.com
21. SLOVENSKÁ DEBATNÁ ASOCIÁCIA. Rozumne o migrácii. [online] [citované 31.08.2026]. Dostupné na internete: <http://cvek.sk/rozumne-o-migracii-manual-pre-organizatorov-verejnych-podujati/>.
22. WORLD BANK. 2023. *World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies*. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-1941-6.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189